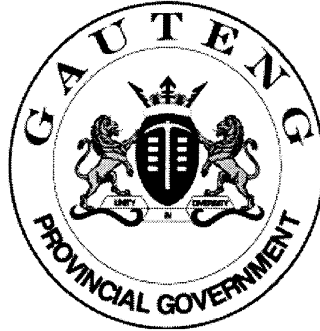

**SENIOR CERTIFICATE
EXAMINATION
*SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN***

**FEBRUARY / MARCH
*FEBRUARIE / MAART***

2007

**SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A
PHAGAMEGO**

Lephephe La Bobedi

SEPEDI PRIMARY/FIRST LANG HG: Paper 2

109 1 2

HG

HG

109-1/2

11 pages
11 bladsye

X05

COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI

KGORO YA THUTO YA GAUTENG

DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO
(Lephephe La Bobedi)

NAKO: diiri tše 3

MEPUTSO: 100

DITAELO:

- Badišiša ditaelo ka šedi.
- Lephephe le le arotšwe ka dikarolo tše THARO; e lego A, B le C.
- Potšišo 1 e arabja ke balekwa ka moka.
- Potšišo 2 araba ditsopolwa tše PEDI fela.
- Karolong ya B ge o kgethile ditsopolwa, o tla araba ye telele go karolo C; **goba** ge o kgethile ye telele go karolo B, go karolo C e tla ba ditsopolwa.

KAROLO YA A

THETO
POTŠIŠO 1

Potšišo ye e arabja ke balekwa ka moka.

Badišiša seretwana se gore o tle o kgone go araba dipotšišo tšeo di se latelago:

Leboga

Leboga ge o phela, o phala bangwe,
Leboga ge o bona, bangwe ba fufetše,
Leboga ge o ekwa, bangwe melomo e rokilwe, 3
Leboga ge o sepela, bangwe maoto ba hunne,
Leboga ge o swara, bangwe menwana e hunyetše.

Ruri, leboga, re ka se lekane re se meno, 6
Leboga ge o totobatotoba, bangwe ntlong ba gogetše,
Leboga ge o bona letšatši, bangwe ke dibofša meriting,
Leboga ge meetse o enwa, bangwe lehanateng ke gae, 9
Leboga, ruri leboga le ge dingwe o sa bone.

Hleng o dira o sa dire?
Hleng o kwa o sa kwe? 12
Hleng o bona o sa bone?
Ge o dira, o ekwa, bile o bona, hlompha la Gagwe lenaneo.

Tseke S.N. Malepeledi A. Bopula letl. 37.1979

- 1.1 Efa mehlala ye MEBEDI ya morumokwano ye e tšwelelago ditemathetong tše. (2)
- 1.2 Ka boripana; methaladi ye MERARO hlaloša gore molaetša le thuto tšeo sereti di go rutago tšona ke eng mo seretong se. (3)
- 1.3 Ntšha seema seo se tšwelelago mothalotheotong wa 6 o be o se thekge ka tlhalašo ya maleba. (2)
- 1.4 Na o bona se bohlokwa go di feta ka moka e le sefe go tšeo sereti se rego o di leboge mo temathetong ya pele? Thekga karabo ya gago ka lebaka la go hlalefa. (2)
- 1.5 Batho bao sereti se rego **ba gogetše ntlong** bothata bja bona ke eng? (1)
- [10]**

POTŠIŠO 2

Senakangwedi 5 – D.M. Mampuru

Araba ditsopolwa tše PEDI fela go ditsopolwa tše nne tšeo o di filwego; o sa lebale go nomora go ya ka ditsopolwa tšeo o di kgethago.

- 2.1 Badišiša ditematheto tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Tsela	
Di tupišitše leretha, Ntho ya se khutše go thinya phahlopetlwa Nka o sa radie mašegogare, Šata la faseng la kodumela kodinko, Tlhodio ya bolokwa ka sehloga, Baotledi ba ikhutša bahlapetšatsela, Ba lebala maritsana a <i>nnothisi</i> mmileng wa lephefo.	3 6
Bomohlokašedi ba ile molokwanarite Dijanaga di ba gagarile ka lapa, Ra begelwa ke bjaša bja mapetlwane le digatamoroko. Go obama o obamologa o itoma maswethe, O kokotile magageng, Wa takamela mantsokaneng a matši, O gaša dithero tša ebangedi 'a bobolai.	9 12

- 2.1.1 Sereti se šupa eng ge se re **šata la faseng la kodumela kodinko?**
Hlaloša. (2)
- 2.1.2 Mahlakoreng ka moka a bophelo, go hlohleletšwa **botho**. Na sereti se latela kgopolo ye? Efa tlhalašo ya gago ka methaladi ye MEBEDI fela. (2)

- 2.1.3 Ka boripana hlaloša seo se dirwago ke bahlapetšatsela go ya ka boitemogelo bja letšatši ka letšatši o be o tšweletše ditšhišinyo tšeo di ka kaonafatšago maemo a ditaba mebileng ya Afrika-Borwa. (3)
- 2.1.4 O letona la tša dinamelwa. Mopresidente wa naga o nyaka lenaneo le o tla le šomišago go fokotša dikotsi mebileng ya Afrika-Borwa ka bophara. Re alele lona o tšweletša boikgopolelo bja gago ka methaladi ye MENE. (4)
- 2.1.5 Ntšha mothalotheo wo o tšweletšago poeletšatumammogo o be o e laetše ka go e thalela. (2)
- 2.1.6 Hlaloša gore sereti se šupa eng ka mothalotheo wo o ngwadilwego ka go 2.1.5. (2)

[15]

2.2 Bala ditematheto tše ka šedi gore o kgone go fetola dipotšišo tše di latelago.

Setsopolwa B

Ka palamonwana ye	
E lebelele, e tla go sebela sa pelong ya ka! Go tšea kgang le naledi fa, ga yona, ga o go bone? Botse bja lona bo swana le theko ya yona;	3
Ke Gauta, letlapahlokwa, yeo Raesibe! Ke sona seageletšarato la gago le nna; Ka botse e swana nago, e lebedišiše!	6
E no ba e senya ka go se buše moya.	
Ka palamonwana ye, lerato la rena le phele. Ga o sa le wa rena, o wa ka!	9
Ga o sa le wa mmago, o wa mma! Ka geno, o mofetakatsela lehono; Ka gešo o motlelaruri, ngwana' Phahla.	12
Palamonwana ke ye, e a bolela! E apare monwaneng, e tla ntlhatsa!	

- 2.2.1 Efa dilo tše PEDI tše bohlokwa mo baratanning tšeo di ka dirago gore lerato la bona le phele. Ala kgopolo ya gago. (2)
- 2.2.2 Ka methaladi ye MERARO, efa maikutlo a gago mabapi le makgarebe a go ba le masogana a mantši o thekga karabo ya gago ka mantšu a sereti ge se re **ga o sa le wa rena**. (3)
- 2.2.3 Ntšha methalotheo yeo e latolanago o be o laetše gore sereti se šupa eng ka yona. (3)
- 2.2.4 Ke eng seo se re laetšago gore sereti ga se ngame? Otlolla karabo ya gago o ithekgile ka diteng tša sereto se. (2)

2.2.5 Ka methaladi ye MERARO ala moko wa sereto se. (3)

2.2.6 Efa mabaka a MABEDI ao a hlohleleditšego sereti go kgetha Raesibe gore e be mosadi wa gagwe. (2)
[15]

2.3 Bala ditematheto tše o tle o kgone go araba dipotšišo ka morago.

Setsopolwa C

Diphororo	
Le opetše koša' lerato, Le hloka moopediši, La ntšha segalo go tšwa malekelekeng, La itlhatlola ka dinthulwane,	3
Le ipileditše tšema la baratani, Ba kgorogela go lena, Ba duma go kgeba segošane ga lena, Ge le swara lefula la lehopane.	6

2.3.1 Efa mehlala ye MEBEDI ya morumokwano. (2)

2.3.2 Efa leina la diphororo tšeo di reeletšwego ka kgošigadi ya Engelane o be o fe le leina la motho wa mathomo yo a ilego a di tsenya historing. (2)

2.3.3 Ka boripana hlaloša gore maswika a go swana le bostalagmite a bopša bjang le gona mafelong afe? (3)

2.3.4 Sereti se šupa eng ge se re **le opetše koša, lerato?** Hlaloša. (2)

2.3.5 Ala mehola ye MEBEDI ya diphororo. (2)

2.3.6 Ge o bona maikutlo a sereti ke afe mabapi le seretwa? Efa boikgopolelo bja gago. (1)

2.3.7 Ka methaladi ye MERARO; re alele moko wa sereto se. (3)
[15]

2.4 Bala ditematheto tše ka šedi gomme o arabe dipotšišo tše di latelago:

Setsopolwa D

Sello sa ba Kgalauwane Lefakong	
Se ile senatla, Senatla sa mainamantši, Mangwe a a reilwego ke ditšhwene thabeng, Mangwe a a reilwego ke dihlapi Tubatse	3
Ba gagwe badikana ba mmitša seferefetlane, Ka ge la gagwe leina e le kgororwane. Re a lla eupša re a thaba ge a kile a ba gona	6
Lehutšo le gona, Wa go swana naye o tla ba gona.	9
Lehu gomela, Batho ga se dikgokonyane. Ge e le mere o remile, O remile le mehweleteretshipi.	12
Robala ka khutšo natla se boago Mogodumo, Thato go phethegile ya Yogodimodimo.	15

- 2.4.1 Ka boripana hlaloša seo se thabišago sereti ka motho yo a retwago fa. (3)
- 2.4.2 Mantšu a **lehutšo** le **kgororwane** a emetše diema. Di ngwale ka botlalo o be o laetše tšhomišo ya tšona. (4)
- 2.4.3 Ge o bona maina a mantši ao seretwa se a filwego o a humane bjang? Hlaloša ka methaladi ye MENE. (4)
- 2.4.4 Ntšha mafahla a gago mabapi le batho bao ba fago batho maina ao e sego a bona. (2)
- 2.4.5 Efa tlhalošo ya methalotheto 13 le 14 (2)

[15]

PALOMOKA YA KAROLO A: [40]

KAROLO YA B

TERAMA POTŠIŠO 3

Ge o kgetha potšišo ye telele mo karolong ye; o tla araba ditsopolwa go Karolo C.

A mo swina ngwanana'thakana – M.S. Serudu

3.1 Badišiša ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A

Mologadi	: (A mo goelesa) Sepela, mokadikadi towe! O tla di bona! O tla go gama ngwanyana' thakana!
Segola	: Ai, tate bjale gona o padile. Ke gona ge re gobogile motseng ka moka.
Mologadi	: Tlogela go balabala ngwanaka, sehlola ke sa kgomo sa motho se a itlholela. Ge a itira lesogana etšwe e le putswa bjalo, o tla itshola. A tla mo re thau! masogana a šala a ahlame a sa tsebe pele le morago (Setunyana.)
Thomo	: Ngwatomosadi, yola mogolle o feteleditšwe. Ga a itire. Maano keng?
Mologadi	: Ga go sa na le maano, Rangwane. Ke lekile ke paletšwe.
Thomo	: (O maketše) O ra gore o šetše o bonane le ba mahlo?
Mologadi	: Ke lekile eupša meratišo e paletšwe le yona.
Thomo	: Oo, ke sona se a rego le a mo loya? Na le bonane le mang?
Mologadi	: Yena yola mogweragwe a bitšwago Matonya. Ke yona ngaka ya rena ya ka mo gae.

- 3.1.1 **O tla go gama ngwanyana' thakana.** A ke mantšu a Mologadi. Laetša ka fao e bilego therešo ka gona. (4)
- 3.1.2 Matonya o godiša bothata bja tiragatšo ye bjang? Hlaloša. (2)
- 3.1.3 Bontši bja batho bo dumela le go tshepa gore dingaka tša dikgagara di ka rarolla mathata a bona. Efa maemo a gago mabapi le kgopolo ye. (3)
- 3.1.4 Go ratana ga banna ba malapa le basetsana go tloga go atile kudu mehleng ya lehono. Ge o bona boitshwaro bja mohuta wo bo ka thibelwa bjang setšhabeng? (3)

Setsopolwa B

Mmatlala	: (O ema ka pejana o itshwara letheka): Eng? O re o dirang, Modupi? Ekwang mehlolo, batho!
Modupi	: (Ka boiketlo): Ke a go rata kgarebe yešo. Dula fase re bolele. Lerato ga le nyake go emelwa ka dinao. O nkgapile pelo le moya.
Mmatlala	: (O dula fase): Ke a bona o thomile go gapa tše tšhweu fela. Ge o mpona ke le bjalo, ke motho yo a ka tšewago segadikana? Na o nnyaditše bjang mošemane tenang?
Modupi	: Ka re ke na le lapa ka ba mošemane? Na o bolela dife bjale? Gape o tsebe gore monna ke thaka o a naba, le gona mogotswana o teana ga o mo hlatswe pelo.
Mmatlala	: (O ema gape): Na ke sona se o se tletšego mo lehono?
Modupi	: Gabotsana! Gape sešo se baba mongwai. Ngwana yo a sa llogo o hwela tharing. Lesogana la se ete le tla nyala kgaetšedi la re makgarebe a fedile.

- 3.1.5 Ka boripana efa lebaka leo le hlohleleditšego Modupi go tlo fereya Mmatlala. (2)
- 3.1.6 Go karabo yeo o e filego ka go 3.1.5 o bona Modupi a tšere kgato ya maleba? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.1.7 Ntšha seema seo se tšwelelago mo setsopolweng se o be o fe tlhalošo ya sona bjalo ka ge se dirišitšwe mo. (2)
- 3.1.8 Karabo yeo o e filego ka godimo e ama bjang maphelo a batho? Efa boikgopolelo bja gago. (3)
- 3.1.9 Hlaloša seo se diregilego morago ga mo. (1)

Setsopolwa C

Thomo	: Ntepa' mmagwe! O iphetošitše matladibudule. Ke yena yoo.
Mologadi	: Bjale Lekope o re o tshwenywa keng ge a eya ngakeng?
Thomo	: O a babja, monna yola. O lla ka pelo le madiamagolo.
Mologadi	: Mmalo nna! Gape ao ga a nyake motho a tshwenywatshwenywa. A ka fo omelela a ruthagana fase gwa fela. A ngwanyana yo sehlogo!
Modupi	: Le yena mokgalabje yola o ganne re mmotša. A a di kgone.
Thomo	: Aowa, ngwanaka, se mo hlologele madimabe. Lebadi la monna ga le segwe. Le wena o monna tše bjalo ka tše di ka go hlagela.
Mologadi	: Bjale o re bolwetši bjo bo mo thomile neng?
Thomo	: Ka moo a mpoditšego, e sa le ge Mmatlala a thoma mereba ye bja napa bja mo thoma. O lla ka go lala a hlobaela, a lora le tše di boifišago.

- 3.1.10 Matladibudule yo a ukangwago mo ke mang le gona ke ka lebaka la eng a fiwa leina le? Hlaloša. (2)
- 3.1.11 Bolwetši bja pelo le madiamagolo di atile kudu. Na o bona batho ba ka a efoga bjang? Efa boikgopolelo bja maleba. (2)
- 3.1.12 Thomo o šupa eng ge a re **lebadi la monna ga le segwe?** (2)
- 3.1.13 Ka boripana re alele ditoro tša Lekope go ya ka setsopolwa se. (2)
- [30]

GOBA

- 3.2 Mogologolo o be a tloga a di bone ge a re popotela e sa kwego e wela leretheng la mohwelere. Ahlaahla kgonthe ya seema se ka go ala tema yeo e kgathwago ke Lekope o tšama o šitlela ka mehlala ya go re tswee!

PALOMOKA YA KAROLO B: [30]

KAROLO YA C

PADI POTŠIŠO 4

O se lebale taelo ya go kgetha dipotšišo.

Nnete fela – M.A. Kekana

4.1 Badišiša ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A

O fihlile a re go bona: “Banna ba gešo, nna ke le tsebiša gore ke paletšwe ka morwediaka. Ke lekile go mo sokolla fela o gana go kwešiša. Ga se sengangele fela, o fetogile moradia le lenaba la rena. Ke emiša diatla ka yena. Nka se kgone, le lena le ka se kgone. Ke re a a dirweng ka mokgwa wo o swanetšego bahlanogi. Tlhologelo ya ka ye kgolo ke go bona polokego ya sindikheithi. Ke be ke mo rata kudu yola morwediaka, fela ke rata polokego ya rena le go fetiša. Ke neetše morwa pele ka lebaka lona le, mme bjale le ka Bubbles ke re, dirang ka yena ka mo go swanetšego.”

- 4.1.1 Ka methaladi ye MEBEDI efa lebaka leo le gapeletšago Noko go bolela ka tsela ye. (2)
- 4.1.2 Efa semelo sa Bubbles goya ka setsopolwa se, ka methaladi ye MEBEDI. (2)
- 4.1.3 Noko o šupa eng ka **polokego** yeo a e ukamago setsopolweng se? Hlaloša. (2)
- 4.1.4 Na ge o bona mantšu a a Noko a ile a mo tšwela mohola? (2)
- 4.1.5 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore morwa wa Noko o be a dirile eng. (2)

Setsopolwa B

“Fela ga se a šala a re tshwenya yo Karabo ka mo re bego re mo tšhogile ka gona. Gape re be re phela re mo dišitše bošego le mosegare re tšhoga gore a ka no leka go tšhaba. Fela ga se a tshwenya. Ga ke tsebe gore o be a no bona gona ge a phela a dišitšwe naa a napa a no nyama gore fa ga go makatika a a ka a lekago a tšwelelela.”

“Go ka no ba bjalo.”

“Ke kwele rrago a re o be a ba swarišitše bothata kua gae, gobane a sa laolege mesepelo.”

- 4.1.6 Diboleli tše ke bomang le gona ba boledišana ba le kae? (3)
- 4.1.7 Ka boripana hlaloša gore go tlile bjang gore Karabo a be lefelong le. (3)
- 4.1.8 Hlaloša ka botlalo tše di ilego tša boelwa mo. (3)
- 4.1.9 Ge o bona ke ka lebaka la eng boitshwaro bja Karabo bo ile bja fetoga? Hlaloša. (3)

Setsopolwa C

Karabo o hweditše ba mo letetše ge a boa thapama, rragwe le Mabusha. Ba lauma kotsi ka mahlong a bona, difahlego di šorofetše bjalo ka mabitla. Karabo o rile go ba lebelela gatee a tseba gore go senyegile. Gomme go na le gore a tšhoge a kwa a thatafa le yena, a tsenwa ke setetenene sa gore a go tle se se tlogo – a ka se katakate yena. O be a le bjalo Karabo, ge a tenegile o be a sa laolege le go tšhošetšega, e bile a sa kgathale.

- 4.1.10 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore Karabo o be a etšwa kae; o be o fe le lebaka la go ya fao. (2)
- 4.1.11 Ntšha sekapolelo seo se dirišitšwego setsopolweng se o be o laetše gore Kekana o se šomišitše ka nepo efe. (2)
- 4.1.12 Re alele gore Noko le Mabusha ba be ba nyakang go Karabo. (2)
- 4.1.13 Go karabo yeo o e filego ka go 4.1.12 o bona bothata bjo bo ka rarollwa bjang? Tšweletša ditsela tše dikaone tše o bonago di ka dirišwa. (2)
- [30]

GOBA

- 4.2 Monyakišiši wa paditseka o swanetše go ba le monagano wa go butšwa. Kgato ka kgato laetša ka mo Ariel a bago mofenyi go tšweletša nnete pepeneneng.

PALOMOKA YA KAROLO C: [30]

PALOMOKA: 100